

זמני המצוות באיסלנד

והנה מקום זה הוא קרוב ל-22 מעלות מערב מגריניץ', והשעון המקומי הוא כשעון GMT, בקיץ ובחורף. ויוצא איפוא שבזמנים אמיתיים הוא באיחור 90 מינוט מגריניץ', והיינו שחצות הלילה האמצעית תהא זמן מה לפני 1.30 בבוקר. בשיא הקיץ שוקעת השמש זמן מה אחרי 12, והיא עולה זמן מה לפני השעה 3. דהיינו, שהשמש נעדרת קרוב ל-3 שעות, שעה ומחצה לפני חצות ושעה ומחצה לאחר חצות. אך עיקר הבעי' היא, שאין האור נעדר בכדי שיראו הכוכבים, והיינו שאין להם צאת הכוכבים כלל.

(א) **תפלת ערבית:** הנה בשו"ע או"ח סי' רלד סוס"א איתא שבשעת הדחק יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה (כדעת ר' יהודה). בתקופה דלעיל מתארך היום 21 שעות, ושעה זמנית אורכה 105 מינוט¹. ונמצא שפלג המנחה - שעה ורביע קודם השקיעה - הוא 130 מינוט ועוד לפני השקיעה, והיינו קרוב אחרי 9.50 בערב, שאז יכול להתפלל תפלת ערבית.

(ב) **קריאת שמע של ערבית:** לדעת רש"י ועוד, דברי ר' יהודה נאמרו רק לענין תפלת ערבית, אבל לא לענין מצות קריאת שמע של ערבית, שגם הוא מודה שצ"ל בלילה ממש. וכן פסק בשו"ע או"ח סי' רלה ס"א. ואילו לדעת ר"ת ועוד, דעת ר' יהודה היא שמפלג המנחה ואילך ניתן להחשיבו כלילה, ומאז ואילך יוצא גם י"ח מצות קריאת שמע של ערבית. בנו"כ לאו"ח משמע שנהגו [באשכנז] לסמוך בזה כדעת ר"ת, ורק לחומרא ולרווחא דמילתא יש לכוין בקריאת שמע על המטה לצאת בה י"ח קר"ש². אבל אדה"ז סובר "שהעיקר כהאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אפילו לרבי יהודה אלא לענין תפלה בלבד, אבל לא לענין שאר דברים שמצותם

---

¹ היינו לפי החשבון מנץ החמה ועד שקיעת החמה. וכך נהוג עלמא לענין קבלת שבת מוקדמת בימות הקיץ. וראה דברי הרא"ח נאה בס' שיעורי ציון ע' עה הע' 16, שחשבון שעות זמניות מעה"ש עד צאה"כ יתכן רק לר"ת וסיעתו, משא"כ להגאונים. ומכיון דנהוג עלמא כהגאונים, וכל שכן לדעת אדה"ז (בסדרו, ב'סדר הכנסת שבת), אית לן למיזל בשעות זמניות לפי חשבון מן הנץ עד השקיעה. **הערת הרב י. דובער גרינוואלד שליט"א:** וכן נקט אדה"ז (בסדרו ה' קר"ש) בחשבון סוף זמן קר"ש דאורייתא, וכל שכן לענין תפלת ערבית.

² ויכולנו לצרף להקל, שמצינו בכמה מקומות בהלכה שלא התחשבו במנהג היחיד, ועליו אמרו "בטלה דעתו אצל כל אדם", אבל כן התחשבו במנהג "כל אנשי מקומו" (ראה לדוגמא באו"ח סי' שכ, לענין סחיטת פירות). וראוי להתחשב איפוא בזמן שכיבה של אנשי אותו מקום. וילע"ע.

הערת הרב י. דובער גרינוואלד שליט"א: וכ"כ בשו"ת 'רבי עקיבה יוסף' (או"ח ח"ב), שבמקומות שאין לילה, הולכים אחר זמן שכיבה של אנשי המקום ההוא. וכע"ז בשו"ת 'בית ישראל' (הורו"ק, או"ח סי' ט"ז).

עוד יש לצרף להקל מה שמחדש בשו"ת 'דברי יציב' (ח"א סימנים קח-קיא) שבמקום שגדר הלילה של סימן הכוכבים לא קיים כלל, על כרחך הולכים אחר גדר אחר של לילה, דהיינו הגדר של סימן השקיעה - שלכמה ענינים מוגדר לילה מתחילת השקיעה.

(ב'הערות וביאורים' גליון א'קלז עמ' 75 כתבתי שלדעת אדה"ז אין מקום לזה. אך שוב ראיתי שב'דברי יציב' כותב כן גם לשיטת הגאונים. ועכ"פ עיקר כוונתי היתה לגבי מוצ"ש, שאין להקל לפני חצות, ורק אז נחשב סוף בין השמשות ותחילת היום הבא. אבל לגבי דברים שצריכים לילה דוקא, וגדר לילה של צאה"כ לא קיים כלל שם, ייתכן שגם אדה"ז יסכים לחידושו של ה'דברי יציב').

בלילה, כמו שנתבאר בסימן רל"ה³. לכן, בכדי לצאת מידי ספק במצוה של תורה, יקרא השמע
אחר חצות ולפני נץ החמה, דהיינו בין 1.30 ו-3 לפנות בוקר – ראה בהערה ⁴.

ג) **הדלקת נרות שבת:** מפלג המנחה ואילך (שוע"ר סי' רסא ס"ה), והיינו משעה 9.50, כנ"ל. ומשעה
זו ואילך מקיים גם מצות **סעודת שבת** (שם סי' רסז ס"ג. ואע"פ שיש מחמירים ומצריכים
לאכול כזית אחר צאת הכוכבים, זה הרי לא שייך בנדו"ד). וזה עדיף מלדחות הקידוש והסעודה
לסעודת היום (שם סי' עדר ס"ח). אך אם לא קידש בערב ובא לקדש בסעודת היום, יאמר כל
הברכה הארוכה "בא"י אמ"ה אק"ב ורצה בנו ... בא"י מקדש השבת", אבל לא יאמר אז "ויכולר"
(שם סי' רעא סט"ז).

ד) **הבדלה:** אע"פ שיש מתירים להבדיל מפלג המנחה, אבל למעשה קי"ל להימנע מכך, כי הוא
דבר התמוה לרבים (שוע"ר סי' רצג ס"ג). ונשאר איפוא שיצטרך להבדיל ביום ראשון. אך אז
ידלג הברכות שעל הבשמים ושעל האש (שם סי' רצט ס"ט). הברכה על הבשמים רשאי לברך
אח"כ, אבל הברכה שעל האש תימנע ממנו עד שיקצרו הימים ותהא צאה"כ לפני 1.30.

באמת, הך דהוי' מילתא דתמי' לרבים, גם לענין **תפלת ערבית** נאמר, שלא יקדים להתפלל
במוצ"ש מבעוד יום. אלא דשאני נדו"ד, שלדחות תפלת ערבית עד אחר חצות אינו נכון
(כדלהלן לענין ליל א' דחג השבועות), כי אז הוי קר"ש בדיעבד, וגם לא יברך 'השכיבנו'. משא"כ
הבדלה, שאינו מפסיד כלום באיחורה, שהרי ברכת הנר לא יוכל לברך מבעוד יום ולא ביום
מחר. ועל הבשמים רשאי לברך בכל עת (רק שלא יפסיק בה בסדר הבדלה, כנ"ל). אלא שאם
בידו לעשות כן, במוצ"ש יעדיף יותר להתפלל ערבית לאחר השקיעה.

ה) **קידוש לבנה:** קי"ל דאין לברך ברכה זו כי אם בלילה, שאז נהנין מאורה, לאפוקי בין השמשות
(רמ"א או"ח סי' תכו ס"א). וא"כ בחדשים הללו תימנע ממנו לברך 'קידוש לבנה'.

ו) **ספירת העומר:** בתחלת ימי הספירה הרי יוכל לספור בלילה בברכה. אבל כאשר כבר מתארכים
הימים, והוא מתפלל ערבית אחרי פלג המנחה, לא יספור אז כלל, וייזהר לספור בבוקר, אחר
תפלת שחרית (שוע"ר סי' תפט סי"ב).

³ שוע"ר סי' תפט סו"ס יב.

⁴ הערת הרב יג. דובער גרינוואלד שליט"א: דעת אדה"ז, גם ב'סדר הכנסת שבת', שלקר"ש צ"ל כוכבים. וא"כ עד חצות הוא בגדר ספק,
בין השמשות, כי אין כוכבים. אבל אחר חצות, אף כי עלה השחר, הרי מי שהי' אנוס וקרא קר"ש אחר עלות השחר קודם הנץ החמה,
יצא י"ח בדיעבד (או"ח סי' רלה ס"ד). ובנדו"ד שאין צאת הכוכבים, אין לך אנוס גדול מזה, וכ"כ בספר 'אור מאיר' (פ"ה סוף סי' א
בהערה).

אבל מכיון דשלא במקום אנוס לא יצא אף בדיעבד (שם), הרי לר"ת וסייעתו שאפשר לקרות לפני צאה"כ, חייב לקרות לפני חצות
שהיא עלוה"ש. [ואדה"ז שהצריך כוכבים (כנ"ל), פסק כן רק כשזה חומרא, כדמשמע קצת ב'סדר הכנסת שבת', ולכן פסק בהלכות
ספירת העומר (סי' תפט ס"ב הנ"ל) שאם ספר אחר פלג המנחה לא יברך שנית כשסופר אחר צאה"כ. ומסתבר שכן הוא גם למחבר].
ולכן בשעה שקורא שמע בעת תפילת ערבית אחר פלג המנחה יכוין לצאת לפי שיטת ר"ת, ושוב יקרא אחר חצות. וכדאי שיסדר
שכאשר קם לקרוא שמע באמצע הלילה יקום מעט לפני חצות, ויקרא פעמיים זה אחר זה לפני חצות ואחריה, כדי לצאת הסברות
שהזכרתי בהערתי הקודמת, ובזה יצא מכל ספק. עד כאן הערתו, ודפח"ח.

ומיהו, אם ימתין עד אחר השקיעה, נכון שיספור בבין השמשות בברכה. ואע"פ שבשוע"ר שם כתב "שלכתחלה אין להכניס עצמו לידי ספק", הרי בנדו"ד אין לו הברירה לספור באופן ודאי, כי אין לו לילה. ובמילא מוטל עליו לספור עכשיו בבין השמשות. ובמילא נראה שיברך על ספירה זו. מה גם כי מנהג העולם להקל בזה, כבשוע"ר שם.

(ז) ליל א' דחג השבועות: מטעם 'תמימות' של ימי הספירה, פשטה הזהירות שלא להקדים תפלת ערבית ולא לקדש עד צאת הכוכבים (שוע"ר סי' תצד ס"ב, על פי גדולי הפוסקים האחרונים)⁵. אבל בנדו"ד, הרי אין לו צאת הכוכבים. ולכן סוף היום הוא בחצות לילה (1.30), אבל תיכף לאח"כ הוא כבר עלות השחר (כדברי אדה"ז בסדורו, לפני ספירת העומר). וזמן קר"ש של לילה הוא עד עלות השחר (או"ח סי' רלה ס"ג). ורק למי שהוא אנוס, אז קורא אחר עלות השחר. אבל אז לא יברך 'השכיבנו' (שם ס"ד). וא"כ בנדו"ד נראה שייאלץ לוותר על הזהירות של 'תמימות', ויתפלל לפני צאת הכוכבים.

ובתחלה סברתי שיכול להתפלל ערבית ולקדש מן פלג המנחה. אך שוב נמלכתי, שאם יתפלל ערבית ויקדש מפלג המנחה ואילך, הרי הוא בודאי מקצץ מן ה'תמימות', ואילו אם ימתין עד שקיעת החמה, הרי הוא רק בספק מקצץ מן ה'תמימות'. ומכיון שהמדובר ב'אחת בשנה', ומה גם שנוהגים להיות ער בלילה זה, ראוי איפוא להחמיר להתפלל ערבית וכן לקדש אחר השקיעה.

(ח) ליל ב' דחג השבועות: יכול להתפלל ערבית ולקדש מן פלג המנחה ואילך. והנשים מברכות על הדלקת נרות לפני התחלת הסעודה, אע"פ שהוא עדיין יום (כפי שכתבתי בספרי נתיבים בשדה השליחות ח"א ע' סה, וש"נ לשו"ת רב פעלים ח"ד או"ח סי' כג, ועוד).

(ט) טבילת טהרה: קיימא לן שביום השביעי אסורה לטבול (שו"ע יו"ד סי' קצז ס"ג). ואפילו ביום השמיני אסורה לטבול ביום, מלבד במצב של אונס (שם ס"ד). ויש לדון בנדו"ד אי מקרי 'אונס'? כמובן שלהמתין עד צאת הכוכבים [בנדו"ד: 1.30 בבוקר] הוי בודאי דוחק גדול. ואפילו "סמוך לחשיכה" שהתיר ר"ת (כמובא בש"ך ביו"ד שם סק"ו) הוא דוחק גדול. וגם מה שכתב רמ"א (שם ס"ה) שהטובלת ביום שמיני תסתיר טבילתה מבעלה, ושלא ישמשו עד הלילה - שניהם כרוכים בנדו"ד בדוחק גדול.

וראיתי במלקטים (בדי השלחן, יו"ד שם ס"ק נא) להשוות שעת הדחק לדין אונס. גם, הך חיובא להסתיר טבילתה מבעלה וכו', הביאו רמ"א מן האגור שהובא בבית יוסף (שם, ד"ה כתב האגור). ובעיקרון סבר הב"י דמיירי בטבלה בשביעי. ומ"מ מסיק דאפשר דמיירי בטובלת בשמיני, "וחומרא יתירה היא". והרמ"א נקט כה'חומרא יתירה'. [ואילו בביאור הגר"א נקט

⁵ הערת הרב גדלי' ליברמן שליט"א: אין כוונת דברי האחרונים בזה לחדש איסור קציצת ה'תמימות' של ימי הספירה, כי אם – כלפי מה שבשאר שבת וימים טובים יש מעלה בזה שמקדים לקבל קדושת היום, הרי – בחג השבועות אין להזדרז להשיג מעלה זו, עכ"ל. ועל פי דבריו אולי יש מקום להקל בנדו"ד להתפלל ערבית מפלג המנחה. וילע"ע.

שהאגור מיירי בטובלת בשביעי]. וא"כ נראה להקל בנדו"ד דהוי' שעת הדחק טובא, ותוכל לטבול ביום, אך תאחר הדבר עד כמה שאפשר לאחר.

(י) **מעיינות החמים:** מעיין טבעי כשר לטבילה, ואיני רואה בזה חשש. ומפורש כתב הרמ"א (יו"ד סי' רא סע"ה) שמותר לטבול בחמי טבריא, והיינו דלא שייכא בי' גזירת מרחצאות.